

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΥΠΡΟΥ

Α. Έρευνες Οικονομικής Συγκυρίας*

Σεπτέμβριος 2009

Οι Έρευνες Οικονομικής Συγκυρίας στοχεύουν στην αποτύπωση των αντιλήψεων των επιχειρηματιών και καταναλωτών για την τρέχουσα οικονομική κατάσταση και των προσδοκιών τους για διάφορα οικονομικά μεγέθη. Τα στοιχεία συλλέγονται μηνιαία, βάσει εναρμονισμένων ερωτηματολογίων σε όλες τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) και καλύπτουν τους τομείς των υπηρεσιών, του λιανικού εμπορίου, της οικοδομικής βιομηχανίας, της μεταποίησης καθώς και τα νοικοκυριά-καταναλωτές. Η χρησιμότητα αυτών των στοιχείων έγκειται στις προπορευόμενες πληροφορίες που περιέχουν για την εξέλιξη διαφόρων μακροοικονομικών μεγεθών, συνεπώς μπορούν να χρησιμοποιηθούν στην κατασκευή βραχυπρόθεσμων προβλέψεων για το ρυθμό μεταβολής του ΑΕΠ και άλλων οικονομικών μεταβλητών. Τα στοιχεία παρουσιάζουν τη διαφορά του ποσοστού των ερωτηθέντων που απάντησαν θετικά από το ποσοστό αυτών που εκφράστηκαν αρνητικά. Οι έρευνες περιέχουν ερωτήσεις που αφορούν την τρέχουσα οικονομική κατάσταση των επιχειρήσεων και νοικοκυριών (Τρέχουσα Κατάσταση) ή τις προσδοκίες τους για το προσεχές μέλλον (Προσδοκίες). Για κάθε τομέα υπολογίζεται ένας δείκτης που αντανακλά τη γενική αντίληψη στο συγκεκριμένο τομέα (τρέχουσα κατάσταση και προσδοκίες). Για παρουσίαση της ευρύτερης οικονομικής κατάστασης στην Κύπρο δημοσιεύεται ο Δείκτης Οικονομικής Συγκυρίας (ΔΟΣ-ΚΟΕ) ο οποίος αποτελείται από σταθμισμένες απαντήσεις που αφορούν την τρέχουσα κατάσταση και τις προσδοκίες από όλους τους τομείς και καταναλωτές. Η στάθμιση του εν λόγω δείκτη λαμβάνει υπόψη τη συνεισφορά του κάθε τομέα στο ΑΕΠ της Κύπρου. Οι έρευνες διενεργούνται ανάμεσα σε ανώτερα στελέχη εταιρειών σε δείγμα το οποίο δίνει μεγαλύτερη βαρύτητα σε μεγαλύτερες επιχειρηματικές μονάδες. Για τα νοικοκυριά-καταναλωτές το δείγμα είναι τυχαίο και η έρευνα γίνεται τηλεφωνικώς. Οι έρευνες διεξάγονται μεταξύ της πρώτης και της τρίτης εβδομάδας του κάθε μήνα.

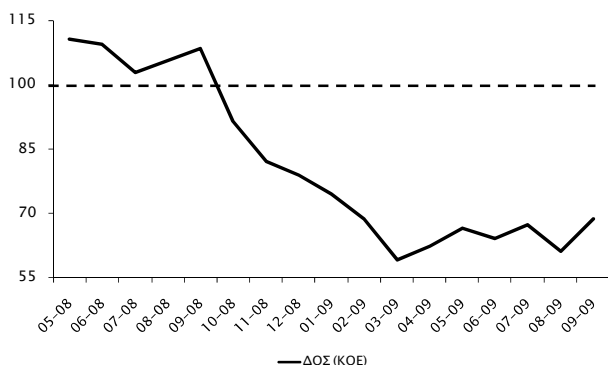
ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το Σεπτέμβριο 2009 το επιχειρηματικό κλίμα παρουσίασε βελτίωση, με το Δείκτη Οικονομικής Συγκυρίας (ΔΟΣ) του Κέντρου Οικονομικών Ερευνών να βελτιώνεται κατά 7,7 μονάδες σε σύγκριση με τον Αύγουστο. Η βελτίωση του ΔΟΣ το Σεπτέμβριο οφείλεται στη γενική βελτίωση του κλίματος σε όλους τους τομείς αλλά και ανάμεσα στους καταναλωτές. Αξιοσημείωτη βελτίωση κατέγραψαν οι αντιλήψεις των επιχειρήσεων στον κατασκευαστικό τομέα σε ότι αφορά την οικοδομική δραστηριότητα τους τελευταίους τρεις μήνες. Με βάση την ανάλυση που παρουσιάζεται στο δεύτερο μέρος του τεύχους αυτού, η Κύπρος φαίνεται πως έχει επηρεαστεί με κάποια χρονική υστέρηση από την παγκόσμια οικονομική κρίση. Ταυτόχρονα, η ανάκαμψη στην Ευρωπαϊκή Ένωση, που σύμφωνα με τις έρευνες έχει αρχίσει από το Μάρτιο 2009, δεν διαφαίνεται ακόμη ξεκάθαρα στην περίπτωση της Κύπρου.

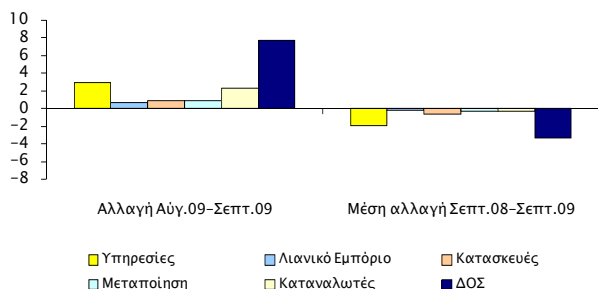
Το Σεπτέμβριο 2009 ο Δείκτης Οικονομικής Συγκυρίας (ΔΟΣ)¹ για την Κύπρο παρουσίασε βελτίωση της τάξης των 7,7 μονάδων σε σχέση με τον Αύγουστο, φτάνοντας τις 68,6 μονάδες (Διάγραμμα 1).² Τα τελευταία δημοσιευμένα στοιχεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (28 Αυγούστου 2009) δείχνουν πως ο ΔΟΣ για την ΕΕ παρουσίασε βελτίωση για πέμπτο συνεχόμενο μήνα.³

Διάγραμμα 1: Δείκτης Οικονομικής Συγκυρίας - ΚΟΕ

Η βελτίωση του ΔΟΣ το Σεπτέμβριο σε σχέση με τον προηγούμενο μήνα οφείλεται στην καλύτερευση του κλίματος σε όλους τους τομείς, καθώς και στη βελτίωση των προσδοκιών των καταναλωτών (Διάγραμμα 2). Γενικότερα, η επιδείνωση του ΔΟΣ κατά τη διάρκεια της περιόδου Σεπτέμβριος 2008 - Σεπτέμβριος 2009 οφείλεται κυρίως στην αρνητική πορεία του τομέα των υπηρεσιών, ο οποίος έχει και το μεγαλύτερο βάρος στο δείκτη (Διάγραμμα 2).

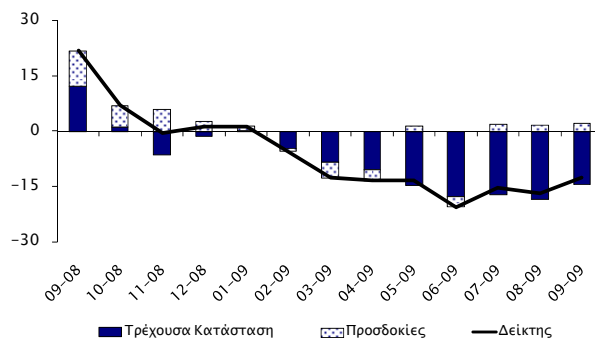
Διάγραμμα 2: Αλλαγή ΔΟΣ και οι συνιστώσες της

Στον τομέα των **υπηρεσιών** το επιχειρηματικό κλίμα βελτιώθηκε σε σύγκριση με τον Αύγουστο, κυρίως λόγω καλύτερευσης της τρέχουσας κατάστασης (Διάγραμμα 3). Σε σύγκριση με τον προηγούμενο μήνα, λιγότερες επιχειρήσεις αξιολογούν αρνητικά την οικονομική τους

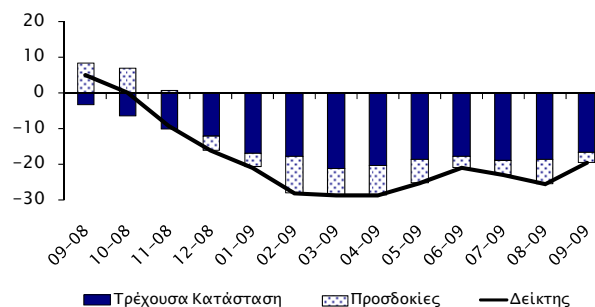
κατάσταση, τη ζήτηση για τις υπηρεσίες τους και τις προοπτικές για ζήτηση τους επόμενους τρεις μήνες. Επιπλέον, περισσότερες επιχειρήσεις δηλώνουν αύξηση της απασχόλησης τους τελευταίους μήνες. Ταυτόχρονα όμως, περισσότερες επιχειρήσεις αναμένουν μείωση της απασχόλησης και των τιμών πώλησης τους επόμενους τρεις μήνες (Πίνακας 1).

Διάγραμμα 3: Δείκτης Επιχειρηματικού Κλίματος - Υπηρεσίες (συνεισφορά τρέχουσας κατάστασης και προσδοκιών)

Στο **λιανικό εμπόριο** το επιχειρηματικό κλίμα βελτιώθηκε σε σύγκριση με τον προηγούμενο μήνα, λόγω καλύτερευσης της τρέχουσας κατάστασης και των προσδοκιών (Διάγραμμα 4). Λιγότερες επιχειρήσεις παρατήρησαν μείωση στις πωλήσεις τους τελευταίους τρεις μήνες και λιγότερες επιχειρήσεις δήλωσαν πως τα αποθέματα τους αυξήθηκαν (Πίνακας 1).

Διάγραμμα 4: Δείκτης Επιχειρηματικού Κλίματος - Λιανικό Εμπόριο (συνεισφορά τρέχουσας κατάστασης και προσδοκιών)

Ταυτόχρονα, λιγότερες επιχειρήσεις δήλωσαν πως αναμένουν μείωση στις πωλήσεις τους επόμενους τρεις μήνες και μείωση στις παραγγελίες προς τους προμηθευτές. Επιπλέον, σε σύγκριση με τον προηγούμενο μήνα, λιγότερες επιχειρήσεις δήλωσαν πως αναμένουν μείωση στην απασχόληση τους επόμενους τρεις μήνες. Στα ίδια αρνητικά επίπεδα με τον προηγούμενο μήνα παρέμειναν οι προσδοκίες των επιχειρήσεων για τις τιμές πώλησης τους επόμενους τρεις μήνες (Πίνακας 1).

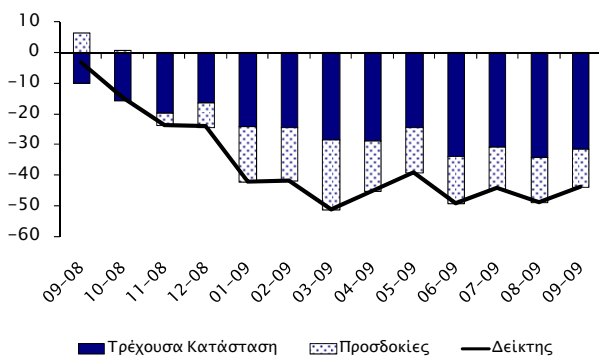
¹ Economic Sentiment Indicator (ESI).

² Από το τεύχος του Ιουνίου 2009 τα στοιχεία που παρουσιάζονται είναι διορθωμένα από εποχιακές διακυμάνσεις (seasonally adjusted).

³ Τα στοιχεία για τις χώρες της ΕΕ δημοσιεύονται στην ιστοσελίδα http://ec.europa.eu/economy_finance/db_indicators/db_indicators8650_en.htm.

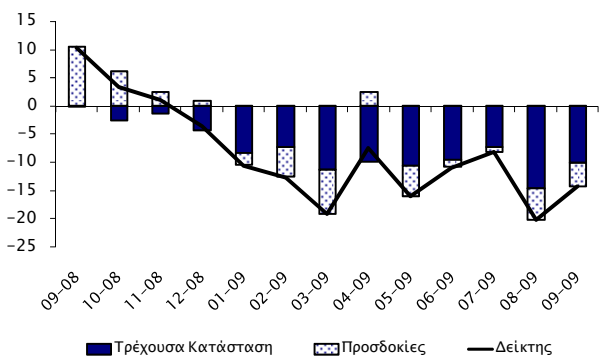
Στον τομέα των **κατασκευών** το επιχειρηματικό κλίμα βελτιώθηκε συγκριτικά με τον Αύγουστο, λόγω καλύτερευσης της τρέχουσας κατάστασης και των προσδοκιών (Διάγραμμα 5). Το Σεπτέμβριο σημαντικά λιγότερες επιχειρήσεις αξιολογούν αρνητικά τη δραστηριότητα τους τελευταίους τρεις μήνες. Επίσης, λιγότερες επιχειρήσεις αξιολογούν αρνητικά τις προοπτικές για απασχόληση στον τομέα τους επόμενους μήνες, ενώ βελτίωση κατέγραψαν και οι αντιλήψεις των επιχειρήσεων για τα υπό εξέλιξη έργα (current overall order books). Οι επιχειρήσεις συνεχίζουν να αναμένουν μείωση στις τιμές πώλησης τους επόμενους μήνες (Πίνακας 1).

Διάγραμμα 5: Δείκτης Επιχειρηματικού Κλίματος - Κατασκευές (συνεισφορά τρέχουσας κατάστασης και προσδοκιών)

Στη **μεταποίηση** το επιχειρηματικό κλίμα βελτιώθηκε σε σύγκριση με τον προηγούμενο μήνα, κυρίως λόγω καλύτερευσης της τρέχουσας κατάστασης (Διάγραμμα 6).

Διάγραμμα 6: Δείκτης Επιχειρηματικού Κλίματος - Μεταποίηση (συνεισφορά τρέχουσας κατάστασης και προσδοκιών)

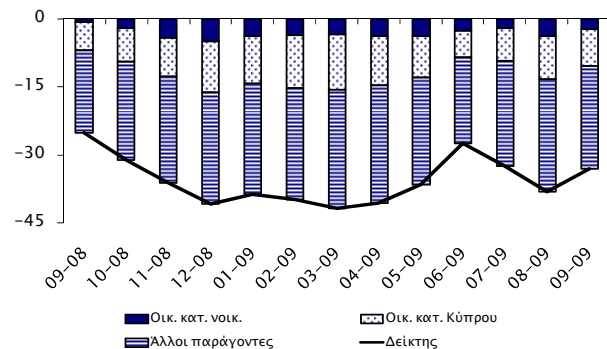

Το Σεπτέμβριο λιγότερες επιχειρήσεις δήλωσαν μείωση στην παραγωγή τους τελευταίους τρεις μήνες και στις συνολικές παραγγελίες τους. Σε σύγκριση με τον προηγούμενο μήνα, λιγότερες επιχειρήσεις αναμένουν μείωση της παραγωγής τους ερχόμενους μήνες και

εκτιμούν πως τα τρέχοντα αποθέματα τελικών προϊόντων παρουσιάζονται μειωμένα. Σε σχέση με τον Αύγουστο, λιγότερες επιχειρήσεις δήλωσαν πως αναμένουν μείωση στην απασχόληση και στις τιμές πώλησης τους επόμενους τρεις μήνες. Αντίθετα, οι έρευνες κατέγραψαν σημαντική μείωση των παραγγελιών των επιχειρήσεων για εξαγωγές (Πίνακας 1).

Το κλίμα ανάμεσα στους **καταναλωτές** παρουσιάζει βελτίωση το Σεπτέμβριο. Συγκριτικά με τον προηγούμενο μήνα, η εκτίμησή τους για την οικονομική κατάσταση του νοικοκυριού τους τελευταίους 12 μήνες καθώς και οι προσδοκίες τους για τους επόμενους 12 μήνες παρουσιάζουν βελτίωση. Οι καταναλωτές παρουσιάζονται πιο αισιόδοξοι και για την αναμενόμενη οικονομική κατάσταση στην Κύπρο τους επόμενους 12 μήνες (Διάγραμμα 7, Πίνακας 1).

Διάγραμμα 7: Δείκτης Προσδοκιών - Καταναλωτές (συνεισφορά οικονομικής κατάστασης και άλλων παραγόντων)

Σε σύγκριση με τον Αύγουστο, λιγότεροι καταναλωτές δηλώνουν μεγάλες αυξήσεις στις τιμές των καταναλωτικών αγαθών τους τελευταίους 12 μήνες. Στα ίδια επίπεδα παρέμεινε η εκτίμηση των καταναλωτών για τις τιμές των καταναλωτικών αγαθών τους επόμενους 12 μήνες. Τέλος, λιγότεροι καταναλωτές δηλώνουν μικρότερη πιθανότητα για αποταμίευση τους επόμενους 12 μήνες. (Πίνακας 1).

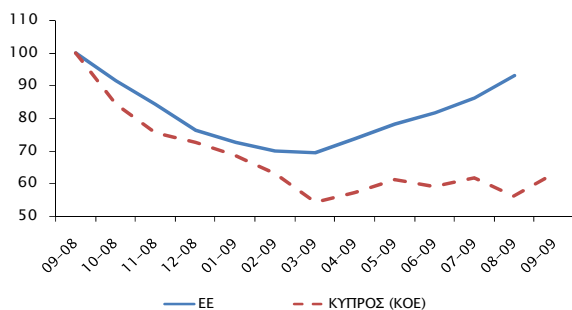
Συμπερασματικά, το Σεπτέμβριο 2009 το επιχειρηματικό κλίμα παρουσίασε βελτίωση, με το Δείκτη Οικονομικής Συγκυρίας (ΔΟΣ) του Κέντρου Οικονομικών Ερευνών να βελτιώνεται κατά 7,7 μονάδες σε σύγκριση με τον Αύγουστο. Η βελτίωση του ΔΟΣ το Σεπτέμβριο οφείλεται στη γενική βελτίωση του κλίματος σε όλους τους τομείς αλλά και ανάμεσα στους καταναλωτές. Αξιοσημείωτη βελτίωση κατέγραψαν οι αντιλήψεις των επιχειρήσεων στον κατασκευαστικό τομέα σε ότι αφορά την οικοδομική δραστηριότητα τους τελευταίους τρεις μήνες.

Β. Δείκτες Επιχειρηματικού Κλίματος στην Κύπρο και την ΕΕ

Πιο κάτω συγκρίνεται η πορεία των επιμέρους δεικτών οικονομικού κλίματος της Κύπρου και της ΕΕ τον τελευταίο χρόνο. Οι δείκτες έχουν αναπροσαρμοστεί έτσι ώστε να έχουν κοινό μήνα βάσης το Σεπτέμβριο 2008. Η παρουσίαση αυτή είναι χρήσιμη για σκοπούς σύγκρισης των τάσεων, και όχι των επιπέδων.

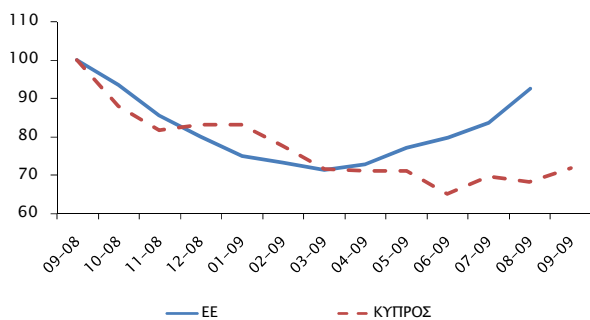
Από το **Δείκτη Οικονομικής Συγκυρίας** (Διάγραμμα 8) φαίνεται ότι για την ΕΕ έχει αρχίσει η ανάκαμψη από το Μάρτιο του 2009, ενώ στην περίπτωση της Κύπρου δεν διακρίνεται ξεκάθαρα κάποια ανοδική τάση.

Διάγραμμα 8: Δείκτες Οικονομικής Συγκυρίας

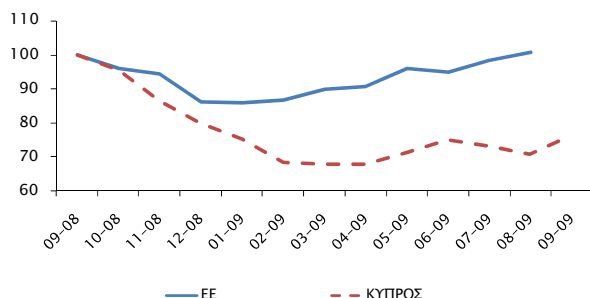

Στις **υπηρεσίες** οι δείκτες της ΕΕ και της Κύπρου κινούνταν μαζί μέχρι το Μάρτιο 2009, ενώ στην συνέχεια παρατηρείται απόκλιση (Διάγραμμα 9). Από το Μάρτιο 2009 ο τομέας στην ΕΕ ανακάμπτει, ενώ στην Κύπρο συνεχίζει να βρίσκεται μάλλον σε ύφεση.

Διάγραμμα 9: Δείκτες Επιχειρηματικού Κλίματος - Υπηρεσίες

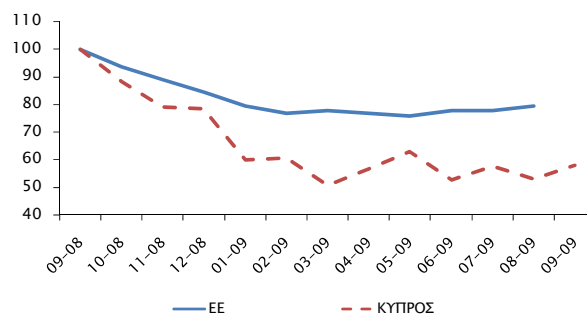
Διάγραμμα 10: Δείκτες Επιχειρηματικού Κλίματος - Λιανικό Εμπόριο

Στο **λιανικό εμπόριο** οι δείκτες της ΕΕ και της Κύπρου παρουσιάζουν απόκλιση (Διάγραμμα 10). Για την Κύπρο δεν παρατηρείται σημείο καμπής, ενώ για την ΕΕ ο δείκτης καταγράφει βελτίωση στο κλίμα από το Φεβρουάριο 2009.

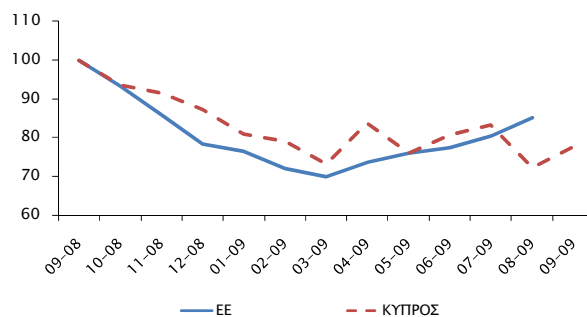
Στις **κατασκευές** οι δείκτες της ΕΕ και της Κύπρου παρουσιάζουν απόκλιση (Διάγραμμα 11). Τόσο για την ΕΕ όσο και για την Κύπρο το σημείο καμπής των δεικτών δεν είναι ξεκάθαρο, αν και τους τελευταίους τρεις μήνες παρατηρείται ελαφρά βελτίωση στο κλίμα των κατασκευών στην ΕΕ. Στην Κύπρο ο τομέας παρουσιάζει έντονες διακυμάνσεις.

Διάγραμμα 11: Δείκτες Επιχειρηματικού Κλίματος - Κατασκευές

Στη **μεταποίηση** οι δείκτες της ΕΕ και της Κύπρου παρουσιάζουν παρόμοια τάση (Διάγραμμα 12). Ο δείκτης της ΕΕ φαίνεται να ανακάμπτει το Μάρτιο 2009, ενώ στην περίπτωση της Κύπρου δεν διακρίνεται σημείο καμπής.

Διάγραμμα 12: Δείκτες Επιχειρηματικού Κλίματος - Μεταποίηση

Συνοψίζοντας, η ανάκαμψη στην Ευρωπαϊκή Ένωση, που σύμφωνα με τις έρευνες έχει αρχίσει από το Μάρτιο 2009, δεν διαφαίνεται ακόμη ξεκάθαρα στην περίπτωση της Κύπρου. Εξαιρέση στην ΕΕ αποτελεί ο τομέας των κατασκευών, όπου παρουσιάζεται ελαφρά ανάκαμψη μετά το Μάιο 2009. Το επιχειρηματικό κλίμα τους τελευταίους μήνες παρουσιάζεται πολύ πιο ευμετάβλητο στην Κύπρο παρά στην ΕΕ.

Πίνακας 1: Διαφορά μεταξύ ποσοστού θετικών και ποσοστού αρνητικών απαντήσεων¹

ΕΡΕΥΝΑ	2008				2009								
	9	10	11	12	1	2	3	4	5	6	7	8	9
ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ													
Επιχειρηματικό Κλίμα- Δείκτης ²	22	7	-1	1	1	-5	-13	-13	-13	-21	-15	-17	-12
Οικονομική κατάσταση επιχείρησης τους τελευταίους 3 μήνες ³	15	1	-12	-4	-2	-9	-15	-14	-18	-22	-27	-30	-20
Ζήτηση τους τελευταίους 3 μήνες ³	22	3	-8	0	2	-5	-10	-17	-26	-31	-24	-26	-24
Αναμενόμενη ζήτηση τους επόμενους 3 μήνες ³	29	18	18	8	4	-2	-13	-9	4	-9	6	5	6
Απασχόληση τους τελευταίους 3 μήνες	11	17	7	5	-3	-8	-4	-5	-13	-12	-15	-11	1
Αναμενόμενη απασχόληση τους επόμενους 3 μήνες	16	12	14	3	4	1	-2	-3	-10	-7	-12	-7	-8
Αναμενόμενες τιμές πώλησης τους επόμενους 3 μήνες	8	20	19	24	11	-2	-3	-10	-13	-8	-17	-9	-11
ΛΙΑΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ													
Επιχειρηματικό Κλίμα- Δείκτης ²	5	0	-9	-16	-21	-28	-29	-29	-25	-21	-23	-26	-20
Πωλήσεις τους τελευταίους 3 μήνες ³	1	-1	-11	-17	-27	-33	-39	-37	-43	-40	-38	-41	-39
Τρέχοντα αποθέματα ³	11	19	19	20	25	21	26	25	14	14	20	15	11
Αναμενόμενες πωλήσεις τους επόμενους 3 μήνες ³	25	21	2	-12	-12	-31	-22	-25	-20	-10	-12	-20	-9
Αναμενόμενες παραγγελίες σε προμηθευτές τους επόμενους 3 μήνες	3	-1	-15	-32	-22	-41	-41	-37	-38	-37	-32	-33	-26
Αναμενόμενη απασχόληση τους επόμενους 3 μήνες	7	3	-3	-2	-4	-7	-7	-8	-8	-8	-6	-10	-7
Αναμενόμενες τιμές πώλησης τους επόμενους 3 μήνες	9	13	8	-3	-3	-4	-8	-2	-9	-10	-14	-10	-10
ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ													
Επιχειρηματικό Κλίμα- Δείκτης ²	-3	-15	-24	-24	-42	-42	-51	-45	-39	-49	-44	-49	-44
Οικοδομική δραστηριότητα τους τελευταίους 3 μήνες	36	-15	-28	-37	-36	-48	-60	-53	-44	-51	-45	-55	-14
Υπό εξέλιξη έργα (current overall order books) ³	-20	-31	-39	-33	-48	-49	-57	-57	-49	-68	-62	-68	-63
Αναμενόμενη απασχόληση τους επόμενους 3 μήνες ³	13	2	-8	-16	-36	-35	-46	-33	-30	-31	-27	-30	-25
Αναμενόμενες τιμές πώλησης τους επόμενους 3 μήνες	12	1	-22	-25	-30	-31	-27	-35	-22	-34	-40	-41	-40
ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ													
Επιχειρηματικό Κλίμα- Δείκτης ²	10	3	1	-4	-11	-13	-19	-8	-16	-11	-8	-20	-14
Παραγωγή τους τελευταίους 3 μήνες	43	4	6	-2	-16	-16	-35	-46	-30	-28	-26	-38	-14
Τρέχουσες συνολικές παραγγελίες ³	-6	-9	-10	-12	-19	-21	-28	-30	-32	-31	-32	-42	-35
Τρέχουσες παραγγελίες για εξαγωγές	-35	-40	-56	-39	-64	-51	-61	-68	-75	-65	-72	-47	-61
Τρέχοντα αποθέματα τελικών προϊόντων ³	-7	-1	-6	1	7	2	6	0	0	-2	-10	2	-4
Αναμενόμενη παραγωγή τους επόμενους 3 μήνες ³	31	18	8	2	-7	-16	-24	7	-16	-4	-3	-16	-12
Αναμενόμενη απασχόληση τους επόμενους 3 μήνες	24	-14	11	9	-39	1	-7	-38	-2	-5	-33	-12	-9
Αναμενόμενες τιμές πώλησης τους επόμενους 3 μήνες	17	5	0	0	-1	-5	5	-2	-11	1	-9	-10	-3
ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΕΣ													
Δείκτης ²	-25	-31	-36	-41	-39	-40	-42	-41	-37	-28	-33	-38	-33
Οικονομική κατάσταση νοικοκυριού τους τελευταίους 12 μήνες	-17	-20	-24	-21	-21	-20	-19	-25	-19	-17	-21	-24	-17
Αναμενόμενη οικονομική κατάσταση νοικοκυριού τους επόμενους 12 μήνες ³	-3	-8	-17	-20	-16	-15	-14	-15	-15	-11	-9	-15	-9
Οικονομική κατάσταση στην Κύπρο τους τελευταίους 12 μήνες	-45	-41	-43	-46	-43	-48	-46	-47	-45	-37	-43	-46	-46
Αναμενόμενη οικονομική κατάσταση στην Κύπρο τους επόμενους 12 μήνες ³	-25	-30	-34	-45	-42	-47	-48	-44	-37	-24	-29	-38	-33
Τιμές καταναλωτικών αγαθών τους τελευταίους 12 μήνες	66	67	65	61	56	52	46	40	32	29	37	37	27
Αναμενόμενες τιμές καταναλωτικών αγαθών τους επόμενους 12 μήνες	23	17	16	12	1	4	2	4	-1	0	-9	3	3
Αναμενόμενη ανεργία στην Κύπρο τους επόμενους 12 μήνες ^{3,4}	30	38	47	55	53	61	65	58	53	43	50	55	52
Καταλληλότητα τρέχουσας χρονικής στιγμής για μεγάλες αγορές	-35	-41	-53	-49	-51	-56	-46	-48	-40	-39	-44	-41	-34
Δαπάνες για μεγάλες αγορές τους επόμενους 12 μήνες	-6	-9	-23	-29	-32	-41	-40	-40	-34	-28	-37	-36	-35
Καταλληλότητα τρέχουσας χρονικής στιγμής για αποταμίευση	-7	-17	-14	-3	-9	-2	-9	-12	-12	-7	-6	-11	-10
Πιθανότητα αποταμίευσης τους επόμενους 12 μήνες ³	-42	-48	-47	-44	-44	-37	-40	-46	-42	-34	-43	-45	-39

Σημειώσεις:

¹ Οι θετικές απαντήσεις αναφέρονται σε αύξηση/βελτίωση/καταλληλότητα/πάνω από το κανονικό/μεγάλη πιθανότητα και οι αρνητικές στα αντίθετα. Τα στοιχεία είναι διορθωμένα από εποχιακές διακυμάνσεις (seasonally adjusted).

² Η κατασκευή του δείκτη περιγράφεται στο http://ec.europa.eu/economy_finance/indicators/business_consumer_surveys/userguide_en.pdf.

³ Οι απαντήσεις στη συγκεκριμένη ερώτηση περιλαμβάνονται στην κατασκευή του δείκτη για την κάθε έρευνα.

⁴ Ακολουθώντας εισήγηση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, οι απαντήσεις στη συγκεκριμένη ερώτηση δεν διορθώνονται για εποχιακές διακυμάνσεις.